

FESTSCHRIFT FÜR ARSLAN TERZİOĞLU
Prof.Dr.Ing.Dr.med.habil.
ZUM SECHZIGSTEN GEBURTSTAG

HOMMAGE AU PROFESSEUR
ARSLAN TERZİOĞLU

ARSLAN TERZİOĞLU'NA ARMAĞAN
60. DOĞUM YILI ANISINA

Herausgegeben von
Editeurs
Yayınlayanlar:

Konsul Dr. Erwin LUCTUS
Prof.Dr. Afife MAT Doç.Dr. Öztan ÖNCEL
Dr. Bülent ÖZALTAY

ISIS
ISTANBUL 1999

ŞİŞLİ ETFAL HASTANESİNİN KURUCUSU Dr. İBRAHİM PAŞA'NIN HİZMETLERİ, BİYOGRAFİSİ VE AİLESİ HAKKINDA

Suat EFE (İstanbul)

Konuyu 3 başlık altında inceleyeceğiz: a) Hastanenin kuruluş tarihçesi hakkında kısa hatırlatma, b) İbrahim Paşa'nın biyografisi ve c) Dr. İbrahim Paşa'nın ailesi ile ilgili incelemelerimizden çıkan sonuçlar.

a) Şişli Etfal Hastanesinin kuruluşu ile ilgili bilgilerin özeti:

Padişah 2. Abdühamid'in 8 aylık kızı Hatice Sultan hastalanmış ve saray hekimleri tarafından difteri teşhisi konmuştur. Uygulanan tedaviler sonuç vermeyince, Almanya'dan yeni dönmüş olan bakteriolog ve pediatr Dr. İbrahim Bey'in de hastayı görmesinin yararlı olabileceği padişaha arz edilmiştir.

1898 yılı Şubat ayının 12 nci gününün gece yarısı telgraf emriyle Yıldız Sarayına çağrılan Dr. İbrahim Bey, Beylerbeyi'ndeki evinden yola çıkarak kayıkla karşıya geçer ve sarayın kapısında karşılanır. Hastanın bulunduğu odaya götürülür. Kendinden geçmiş olarak yatmakta olan hastayı muayene eder ve o esnada gelen konvülsiyon nöbetinin önlenmesi için saray başhekimisi Dr. İsmet Paşa'nın uzattığı enjektörü alarak büyük bir zorluk içinde ilâcı zerkeder. Bitişik odada beklemekte olan padişahın durumu sordurması üzerine, "Cenab-ı Hak, zât-ı şâhanelerine ömürler ihsan buyursun; Sultan hazretlerinden ümidimi kesmek üzereyim. İnâyet-i rabbaniyeye kalmıştır" cevabını verir (10).

Aynı gün öğleden sonra Hatice Sultan vefat eder. Padişah, Dr. İbrahim Bey'i huzuruna çağırır ve "Ne yapalım, Allahın kaderi böyle imiş. Siz fennen lâzım gelen müdavaatta bulundunuz, gayrette kusur etmediniz. Sizin nâsiyenizden hoşlandım. Bundan böyle sizi sarayda aile hekimi yapacağım, burada hizmette kalacaksınız" buyurur. Padişah ertesi gün mabeyncisi vasıtasıyla İbrahim Bey'e çocuğun hastalığı, teşhisin ve uygulanan tedavilerin uygun olup olmadığı ve kullanılan bazı tedavi yöntemlerinin gerekliliği hakkında sorular yönelir. Aldığı cevaplardan tatmin olduktan sonra kendisine

Yıldız Sarayı civarında bir konak bulunup kiralanması için emir verir. İbrahim Bey kısa zamanda evini Beylerbeyi'nden Beşiktaş'daki konağa nakleder.

Aradan beş gün geçmiştir. 17 Şubat 1898 günü padişah kendisini huzuruna çağırır. Bir paravanın arkasından seslenir: "İbrahim Bey, rüyamda merhume kerimem Hatice Sultan'ı gördüm. Benden su istedi. Bir hayrat ihtiyacında olduğunu anladım. Siz son dakikalarında başucunda idiniz. Tıptaki liyakatiniz kadar hüsn-ü ahlâk ve manevî evsafınıza itimadım var. Merhume nâmına bir cami yaptırmak istiyorum. Sizin fikriniz nedir?".

Dr. İbrahim Bey düşünür: Almanya'daki ihtisas yıllarında çocuğa ve çocuk sağlığına ne kadar büyük önem verildiğini bizzat gözlemlemiştir. Berlin'deki Çocuk Kliniğinde kendisine, Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde kaç tane çocuk hastanesi bulunduğunu sormuşlardır; o anda sadece yüzü kızarmakla kalmamış, aynı zamanda yüreği de burkulmuştur.

Padişahın sorusuna cevap olarak: "Şevketmeab, kullarının fikrini sormak lûtfunda bulundunuz. Tanrı katında imişcesine nâçiz kanaatımı söyleyeceğim. Lûtfen ve teberrüken bir etfal (çocuk) hastanesi tesis buyurunuz. Merhume Hatice Sultan Hazretleri bir çocuk hastalığından dolayı daha bebe çağında hayata veda etti. Öyle bir hastane inşa buyurunuz ki her türlü fennî tesisata sahip olsun. Çatısı altında, memleketimize ait çocuk hastalıkları üzerinde tetkikat yapabilsin, bunlara çareler bulmanın yollarını araştırsın" der (10).

Paravanın arkasından kısa bir süre ses gelmez. Sonunda padişahın titreyen kalın ve tannan sesi duyulur: "İbrahim Bey, buraya geliniz!".

Ayakta duran padişah "Ben bir cami yaptırmayı düşünmüştüm fakat sizin fikriniz cami kadar mukaddes geldi. Şimdi hiç çekinmeden cevap veriniz, hangisini tercih edersiniz?" diye sorar.

İbrahim Bey tarifsiz bir heyecana kapılırsa da hemen kendisini toparlar ve kanaatını çekinmeden şöyle ifade eder: "Şevketmeab, payitahtınızda bir çoğu selâtin olmak üzere çok sayıda cami-i şerif var. Fakat henüz hiçbir etfal hastanesi yok. Saltanatınız zamanında böyle bir hastanenin inşası birçok çocuğu ölümden, sakat kalmaktan, marazdan kurtaracağı gibi istikbalde bunları türlü hastalıklardan koruyacak bir istinad mihrakı olacaktır. Merhume Sultanın ismi de ilelebed minnetle yâd edilecektir" der.

Sultan Abdülhamid de heyecanlanmış ve gözleri yaşarmıştır. Memnun ve mahzuz olduğunu ifadeyle fermanını beklemesini söyler. Bunun üzerine İbrahim Bey sevincinden kendisini tutamıyarak padişahın ayaklarına kapanır. Huzurdan çıktığında ağlamaktadır. Saray Başhekimi Dr. İsmet Paşa ile karşılaşır ve ona müjdeyi verdiğinde Dr. İsmet Paşa "Yaşımdan utanmasam ellerini öperdim" diyerek memnuniyetini belli eder.

İbrahim Bey ertesi gün tekrar huzura çağırılır. Padişah, "Gece düşündüm. Hakikaten ihtiyaca uygun bir etfal hastanesi faydalı olacak. Cephesi üzerine 'Hatice Sultan nâmına' levhasını koyarız, fâtihaya vesile olur" der. İlâve eder: "Bir hastane için münasip yeri siz herkesten iyi tayin edersiniz. Şu andan itibaren başka bir işle meşgûl olmayacaksınız".

Kısa bir araştırmadan sonra İbrahim Bey yüksek ve havadar olan Şişli bölgesinde Bulgar kilisesine ait vakıf binaların karşısındaki dar patikanın ilerisinde, içinde süthane ve ağılların bulunduğu yüksekçe alanı gezer ve hastane için uygun bulur. Padişaha durumu arzeder ve bu alan hemen istimlâk edilir.

Dr. İbrahim Bey Berlin'e gönderilir. Kendisinin evvelce çalıştığı İmparator ve İmparatoriçe Friedrich Hastanesinin projelerini inceler ve bir Alman mimar ile birlikte İstanbul'a döner. Şişli'deki alanın 1/500 ölçekli topografik haritasını ve Berlin'li mimarın bina konumlarına ait önerilerini, inşaatın takibi ile görevlendirilmiş bulunan Dahiliye Nazırı Memduh Paşa'ya sunar. 13 Mayıs 1898 Perşembe günü hastanenin temeli atılır (9).

İnşaat ilerlemekte iken Dr. İbrahim Bey yeniden Avrupa'ya gider ve başlıca başşehir hastanelerini ve tıbbî cihaz imâl eden fabrikaları gezerek notlar alır. Edindiği yeniliklerin yanı sıra hastane için birçok âlet, makine ve cihaz siparişlerinde bulunur.

Hastane yapımı ve donatımı 1 yıl içinde tamamlanır ve rumî 24 Mayıs, milâdî 5 Haziran 1899 günü törenle hizmete açılır.

Padişah açılış töreninde bulunmamıştır. Hastanenin genel görünüşünü aksettiren ve ressam Ahmet Bedri Bey tarafından yapılmış olan tablo padişaha sunulur. Bu tablonun fotoğrafı Dr. Faruk İlker'in kitabında yer almaktadır (9) ve aslının Dolmabahçe Resim ve Heykel Müzesinde muhafaza edildiği kaydedilmektedir.

Hastaneye en tanınmış hocalar klinik ve poliklinik hekimi olarak atanır. Uzman hekimlerin bir kısmı kadrolu, bir kısmı da fahır çalışan kişilerdir. Birkaç yıl içinde hastaneye Berlin'den şvesteler getirilir.

Hastane arsasının orta kısmında, güzel bir mimarî örneği olan Merkez idare binası ve ona bitişik olarak sağında Bakterioloji, solunda Biokimya laboratuvarı yer almaktaydı. Merkez binanın arkasında 8 adet Çocuk pavyonu karşılıklı olarak sıralanmış durumda idi. Sonraki yıllarda diğer branşlara ait klinik binaları peyderpey tamamlanır ve hizmete açılır. Açılıştan hastane 100 yatak kapasiteli fakat 60 faal yataklı idi. 7521 metre karelik arsaya kurulmuş olan hastanenin bahçesinde, padişahın arzusu üzerine Avrupa'dan getirtilen 800 den fazla nâdide ve uzun ömürlü ağaçların fidanları yer almaktaydı. Hastane kaloriferliydi ve su ihtiyacı iyi bir şekilde karşılanmış bulunuyordu. Eczane ve kütüphane merkez binaya yerleştirilmişti. Etüv, deney hayvanları deposu, aşı ve serum hazırlama laboratuvarı hizmete sokulmuş bulunuyordu. Daha sonraki yıllarda Tüberküloz pavyonu açılmış ve saat kuleli mescit inşaatı tamamlanmıştır. Ülkede ilk Röntgen laboratuvarlarından biri de bu hastanede hizmete girmiştir.

Dr. İbrahim Paşa, 1900 yılından başlayarak her yıl padişahın tahta geçiş tarihi olan 19 Ağustosta bir salnâme (yıllık) çıkarmıştır. Bunların ilki küçük boyutta ve ince bir kitapçıktır. Diğer yedi sayısı ise büyük boyda ve kalın birer tıbbî mecmuadır. İlk üç nüshası "Hamidiye Etfal Hastahane-i Âlisi İstatistik Risalesi" adıyla, diğer 5 sayısı ise "Hamidiye Etfal Hastahane-i Âlisinin İstatistik Mecmua-i Tıbbiyesi" adıyla çıkarılmıştır. İlk sayının sadece Arap harfleriyle olmasına karşılık öteki 7 sayının yarısı Arap harfleriyle, diğer yarısı ise Lâtin harfleriyle (Fransızca, Almanca ve İngilizce metinler halinde) basılmıştır. Bu yıllıklarda hastanedeki idarî faaliyetler, atamalar, terfiler, Batı ülkelerinden davet edilmiş meşhur hocaların hastane hakkındaki izlenimleri ve İbrahim Bey'le yazışmaları, keza hastanenin tıbbî bakım, rasyon v.s. konularındaki istatistiklerle hastane uzmanlarının ve yabancı hocaların konferans ve tıbbî bildirileri yer almaktadır.

Hastanenin kuruluş yıllarına ait fotoğrafları içeren büyük 2 albümden biri İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı kütüphanesinde, diğeri ise İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunmaktadır ve iyi korunmuş durumdadır (8).

Hastanenin adı 1924 yılında "Şişli Çocuk Hastanesi" olarak değiştirilmiş ve 1933 yılında Üniversite Çocuk Kliniği ile birlikte Ortopedi Kliniği Haydarpaşa'dan buraya taşınmıştır. 1979 yılında hastanenin adı, benzerleri olan Gureba, Haseki ve Cerrahpaşa v.s. gibi halkın benimsediği ve alıştığı tarza uygun olarak "Şişli Etfal Hastanesi" şeklinde değiştirilmiştir (6).

1973 yılına kadar ilk kuruluşundaki yapı düzenini korumuş olan hastane, o tarihte atılan yeni binaya ait temelden sonra tamamen değiştirilmiş, 1908 den bu yana tek bir eser kalmıştır, o da saat kuleli mescit binasıdır.

Hastanenin tarihçesinde 1909 dan 1942 ye kadar olan 33 yıllık bölüm hakkında kesin bilgilerden yoksunuz. Sadece o tarihlerde hastanede görev almış hekimler hakkında biraz bilgimiz vardır fakat hastane faaliyetleri ve yönetim şekli hakkındaki bilgilerimiz çok eksiktir. Bu 33 yıllık tarihçe bölümü tıp tarihi araştırmacılarının himmetine muhtaçtır.

b) Dr. İbrahim Bey'in hayat hikâyesi:

Hastane yıllıklarının 3 üncü cildinin Fransızca olan 83 üncü sayfasında hastane hekimlerinin biyografileri arasında yer alan Başhekim Dr. İbrahim Bey'in kendi kaleminden çıkma hayat hikâyesi şöyledir (7). O dönemde kadın adlarının zikredilmesi âdetten olmadığı için annesinin memleketi ve bir de babasının mesleği hakkında başka kaynaklardan edindiğimiz bilgiyi biz ekledik.

Dedesi, Bolu'nun Gerede ilçesinde Hacı İbrahimoglu ailesinden olan Hacı Halil Ağa'dır. İstanbul'a gelerek kendine bir iş edinir. Hacı Halil Ağa'nın 1835 yılında bir oğlu dünyaya gelir ve çocuğa Ali adı verilir. Ali büyüyünce yazmacı esnafı olur (11). Çorum ilinin Sungurlu ilçesinden olan bir hanımla evlenir ve bu evlilikten 2 si erkek, 2 si kız 4 çocuğu olur. Dört kardeşin ilki olan İbrahim 11 Ocak 1861 Cumartesi günü Küçükayasofya'da dünyaya gelmiştir.

İbrahim ilk öğrenimini Nahilbend ve Beylerbeyi'nde, orta öğrenimini Soğukçeşme askerî idadisinde tamamladıktan sonra Sirkeci-Ahırkapı'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'ye girmiş ve 1888 de hekim çıkmıştır. Deniz kuvvetlerine teğmen olarak girip kısa bir süre çalıştıktan sonra bir sınavı kazanarak gemi hekimi olur (11). Suutlu gemisiyle gemi hekimi olarak Akdeniz ve Atlantik limanlarını dolaşır. Kısa süren gemi hekimliğinden sonra Bahriye Merkez Hastanesine girerek 3 yıl çalışır. 1893 yılında 32 yaşında iken ihtisas yapmak üzere padişahın iradesiyle Almanya'ya gönderilir. İlk Bonn'da Prof. Dr. Schultze'nin kliniğinde ve Prof. Dr. Finkler'in Dr. Kruse ile birlikte yönettiği Hijyen Enstitüsünde 1,5 yıl çalışır. Parlak sertifikalar alarak Berlin'e geçer. Orada Prof. Dr. Robert Koch'un Enfeksiyon Hastalıkları Entitüsünde bir süre çalışmalarına devam eder. 8 ay müddetle de Prof. Dr. Baginsky'nin Çocuk Kliniğinde çocuk hastalıkları üzerinde çalışmalarda bulunur. Buralardan da parlak sertifikalar alarak 1896 yılında yurda döner. Bahriye Merkez Hastanesine bakteriolog olarak atanır. 1898 yılında ve henüz 37 yaşında iken Yıldız Sarayına aile hekimi olarak kabul edilir. Rütbesi yükseltilir. 18 Şubat 1898 de

Et'fal Hastanesini kurmak üzere görevlendirilir. 1899 yılının 12 Mayıs'ında bu hastaneye sertabip olarak atanır. 1900 yılında rütbesi tekrar yükseltilir. 1901 de bir defa daha terfi ettirilir ve 1903 yılında paşa olur.

Dr. İbrahim Paşa'nın kendi kaleminden biyografisi bundan ibarettir. Sonrasını başka kaynaklardan öğreniyoruz.

İkinci Abdülhamid'in 27 Nisan 1908 de tahttan indirilip Selânik'e götürülmesinden sonra Dr. İbrahim Paşa'nın sertabiplik görevi 1 Ekim 1908'e kadar 5 ay daha sürmüştür. O tarihten sonra hastanenin yönetimi İstanbul Şehremanetine (Belediye) bırakılmış ve ihmale uğramıştır. 1908 Ekiminden sonra Dr. İbrahim Paşa'nın Balkanlarda bazı görevlere gönderildiği kendi hatıralarından anlaşılmaktadır (10). Askerî rütbesi zamanla ferikliğe (korgeneral) kadar yükseltilmiş bulunuyordu. Balkan Savaşında yaralanan erlerin bakımı için 1911 yılında Beyoğlu-Parmakkapı'da Reşit Paşa'nın (hâlen ayakta duran) konağında Hilâl-i Ahmer (Kızılay) cemiyeti tarafından açılan "Muhacirin Hastanesi"nin başhekimliğine getirildiğini biliyoruz, fakat orada ne kadar süreyle çalıştığını bilmiyoruz.

İktidara gelen İttihat ve Terakki Cemiyeti mensuplarının ilk faaliyetlerinden biri Tasfiye-i rütbe yasasını çıkarmak olur ve yu yasa ile birçok paşanın rütbesi indirilir. Bu arada Dr. İbrahim Paşa'nın da rütbesi feriklikten kolağası (yarbay) rütbesine indirilir ve paşalık gider, yerine Bey'lik geri gelir.

1920 yılına kadar Dr. İbrahim Bey'in ne işle meşgûl olduğunu bilmiyoruz. Prof. Dr. Ekrem Kadri Unat hocamızın arşivinde bulunan bir belgede Dr. İbrahim Bey'in Sıhhiye Müdüriyet-i Umumisinde (Sağlık Genel Müdürlüğü) İstatistik Müdürü olarak görev aldığını imâ eden bir satırlık bir yazı dikkati çekmektedir (13).

Cumhuriyet kurulduktan sonra diğer saray mensupları gibi Dr. İbrahim Bey de resmî görev dışı kalmış ve geçim sıkıntısına düşmüştür (9). Zamanın Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam'a özel olarak bir resmî iş isteğini bildirmiş ve 1926'da (9) İstanbul'a en yakın ilçelerden biri olan Silivri'ye dispanser hekimi olarak atanmıştır (9). Dr. İbrahim Bey'in hayattaki torunlarından biri olan soprano Güher Güney'in kesin ifadesine (2) göre dedesi 1926'da hayatta değildi ve böyle bir atama olmuşsa dahi tarih 1923 olarak kabul edilebilir.

Dr. İbrahim Paşa'nın vefat tarihini kesin olarak bilmiyoruz. Cemal Kutay ölüm tarihini 1938 olarak bildirmiştir (10) ve Beşiktaş'daki Yahya Efendi dergâhı mezarlığında medfun olabileceğini söylemiştir (10). Gerek ölüm tarihi, gerekse gömülü olduğu yer hakkında Cemal Kutay'ın verdiği bilgiyi ben de birkaç yazımda kullanmışım (4, 5). Yahya Efendi dergâhı mezarlığını taradım, böyle bir mezartaşına rastlamadım. 1997'de tanıştığım torunu Güher Güney'den kesin olarak öğrendiğime göre babası Kemal Güney, kızı Güher Hanım'a babası Dr. İbrahim Paşa'nın Beylerbeyi'ndeki Nakkaşbaba mezarlığına gömüldüğünü söylemiş (2). 1998 Şubatında Beylerbeyi'nde Abdullah Ağa caddesi üzerindeki Nakkaşbaba kabristanına Güher Hanım'la birlikte gittik. İbrahim Paşa veya Kolağası Dr. İbrahim Bey adını taşıyan bir mezartaşına rastlayamadık. Oradaki yetkililerden öğrendiğimize göre mezarlığın son düzenlenmesi sırasında ortadan genişçe bir yol geçirilmiş. Bu esnada birçok kabirtaşı ve kabir ya yer değiştirmiş, ya da yolun altında bırakılmıştır. Nitekim Nakkaş Baba'nın kabri de yolun geçtiği yerden alınıp mezarlığın girişinde sol taraftaki bir düzlüğe nakledilmiştir. Dr. İbrahim Paşa'nın kabri uzun yıllar hiç ziyaret edilmediği için, sahihsiz sanılarak yolun altında bırakılmış olsa gerektir. Kabirtaşını bulabilseydik, kendisinin ölüm tarihini de kesin olarak öğrenmiş olacaktık.

Dr. İbrahim Paşa'nın kişiliği:

Düzenli, cesur, saygılı, çalışkan, hizmetlerini duyurmasını bilen, titiz tabiatlı, hijyen kurallarına düşkün, plânlı ve programlı çalışmayı seven, tıp tarihine meraklı, yeniliklere ve teknolojik gelişmelere açık bir kişiliği vardı. Dr. İbrahim Paşa'nın dışarıdan eve geldiğinde dış ve iç giysilerini hemen değiştirme âdetinde olduğunu, terlemekten ve mikroplardan çok çekindiğini, annesinden naklen torunu Doç. Dr. Selçuk Alsan'dan öğrendik (1).

Dr. İbrahim Paşa'nın eserleri:

"Hamidiye Etfal Hastahane-i Âlisinin İstatistik Mecmua-i Tıbbiyesi"nin 1904'de çıkan 5 inci cildinde "Les célébrités de la médecine Ottomane" başlıklı 2 sayfalık ve 1906'da yayınlanan 7 nci cildinde "Medizinische Verdienste der Mohammedaner und insbesondere der Türken" başlıklı 10 sayfalık iki makalesi dikkat çekicidir. Birincisinde Hacı Abbas Vesim'in halka hizmetleri ve tıbbî buluşları söz konusu edilmektedir. İkincisinde ise Müslüman ve özellikle Türklerin tıp bilimindeki başarıları ele alınmaktadır. Bu incelemede İbn-i Sina, Farabî, Mehmet bin Ebubekir el Razi, Elleg Bey, İbnül Rüsd, İbn-i Haldun gibi büyük hekimler anıldıktan sonra Seyid Mehmet Şehir Pamir Çelebi, Hacı Abbas Vesim, İbn-i Bekir ve İbn-i Şerif'in çalışmaları ve buluşları hakkında geniş bilgi verilmekte ve bu

isimlerin unutulmaması için yeni nesillere duyurulması gereği üzerinde ısrarla durulmaktadır (7).

Kitaplığı:

Dr. İbrahim Paşa'nın zengin kişisel kitaplığı Prof. Dr. Tâlia Bali Aykan'ın dayısı olan Sıtma Enstitüsü Müdürü Dr. Mahmut Sabit Akalın tarafından vârislerinden satın alınmış ve bir müddet sonra Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Bakterioloji Anabilim Dalı kütüphanesine bağışlanmıştır (3).

c) Dr. İbrahim Paşa'nın ailesi hakkında edindiğimiz bilgiler:

Dr. İbrahim Paşa 60 yılı aşan ömründe 3 evlilik yapmıştır (1, 2). İlk Eşi Ayşe Hanım'dan 13 (2), ikinci eşi Mebruke Hanım'dan 1, üçüncü eşi İhsan Zeliha Hanım'dan 1 olmak üzere toplam 15 çocuk babası olmuştur (1, 2). Bu incelemeyi sürdürmekte olduğumuz 1998 yılı başında hayatta bulunan tek evlâdı üçüncü eşi İhsan Hanım'dan olma Behire Hanım'dır. Hayattaki torunlarının sayısı 6 dır: Güher Güney, İclâl Alsan, İnci Özkan, Nilgün Güney, Doç. Dr. Selçuk Alsan ve Behire Hanım'ın oğlu (adını öğrenemedim). Ayrıca 3 torun çocuğu (İnci Özkan'ın, İclâl Alsan'ın ve Selçuk Alsan'ın çocukları) ve 1 de torun torunu (Güher Güney'in oğlunun oğlu Emir Arpağ) hayattadır.

Yukardaki bilgileri Dr. Selçuk Alsan'dan ve Güher Güney'den elde edebildim*.

*Dr. İbrahim Paşa ailesinden ilk tanıdığım kişi Dr. Selçuk Alsan oldu. Bunu da bir rastlantıya borçluyum: Ankara'da oturan hocam emekli kimya öğretmeni sayın M. Gündüz Dibağ'a gönderdiğim bir kitabımın literatür bölümünde adı geçen Dr. İbrahim Paşa'nın adını gören Dr. Selçuk Alsan "Bu zât benim dedemdir. Bugüne kadar dedemin resmini görmek nasip olmadı" demiş. Sayın Dibağ bunu bana duyurdu ve mektuplaşmamızı sağladı. Dedesinin fotoğrafını içeren bir başka yazımın ayrı baskısını kendisine gönderdim. O, bu vesileyle dedesi hakkında geniş bilgi sahibi oldu; ben de İbrahim Paşa ailesi hakkında ondan bilgi edindim. Selçuk Bey'den Güher Hanım'ın İstanbul'da oturduğunu ve soprano olarak çalıştığını öğrenince İstanbul Operasından sayın Mes'ut İktu kanalıyla telefon no. sunu edindim ve kendisiyle tanıştık.

Dr. İbrahim Paşa'nın Ayşe Hanım'dan doğma 13 çocuğundan 6'sı hakkında az çok bilgimiz var. 5 oğlu (Kemal, Süreyya, Abdüsselâm, Hasan Adil ve Orhan), 2 kızı (Sârende ve Muazzez) dışında kalan çocukları henüz küçük yaşlarda iken ölmüş olsalar gerektir.

Eşleri:

Ayşe Hanım: 13 çocuk annesi olmuş ve henüz nisbeten genç yaşta iken vefat etmiş ve arkasında bakıma muhtaç küçük çocuklar bırakmıştır.

Mebruke Hanım: İkinci eşidir. Birinci eşi Ayşe Hanım'ın vefatından 2 ay sonra evlendiği Mebruke Hanım, evdeki küçük çocukların bakımını üstelenerek onların yetişmelerini sağlamıştır. Bu yükün altında ezilmiş olacak ki yıllar sonra İbrahim Paşa'dan ayrılarak bir kuyumcu ile evlenmiştir (2).

İhsan Zeliha Uğursay: Dr. İbrahim Paşa kendisini hastanedeki bir kursta tanımış ve aralarında büyük yaş farkı bulunmasına rağmen evlenmeleri mümkün olmuştur (2). Bu evlilik, Dr. İbrahim Paşa'nın vefatından sonra bitiyor ve İhsan Hanım başka bir evlilik yapmıyor (2). Son yıllarında İhsan Zeliha Hanım beyin kanaması sonucu yatalak oluyor ve 1985'de Suadiye'deki evinde vefat ediyor (10).

Çocukları:

Kemal Güney: En büyük oğludur. Askerî okullarda okumuş ve subay çıkmıştır. Fransa'da Saint Cyr kurmaylık akademisini ikincilikle bitirmiş ve kurmay albay olarak yurda dönmüştür. Cemal Paşa'nın ordusunda kurmay başkanı olarak Süveyş harekâtında görev almıştır. Mütarekede İstanbul'da Fransız işgal kuvvetlerinin irtibat subayı olarak çalışmış ve bu arada kuvay-i milliyeye katılmıştır. Edindiği bilgileri Ankara'ya ulaştırdığı biliniyor (2). Cumhuriyet döneminde 1926'da Viyana'ya askerî ataşe olarak gönderiliyor. Beş yıl kaldıktan sonra yurda dönüşünde geçirdiği bir mide ameliyatından sonra malûlen emekliliğini istiyor ve ordudan ayrılıyor.

Son yıllarını Denizbank'da personel müdürü olarak geçiriyor (1, 2). 17 yaşından itibaren günlük tuttuğu biliniyor fakat bu defterlerin bugün nerede olduğu hakkında bir bilgi yoktur (2).

Kendisi az konuşan, sessiz ve mütevazî bir zâtmış ve çehresi bir Japon'u andırır (2).

Annesi Ayşe Hanım'ın vefatının üzerinden henüz 2 ay bile geçmeden ikinci evliliğini yaptığı için babasına darılmış ve ölümüne kadar kendisiyle görüşmediği gibi babasının Nakkaş Baba mezarlığına defninden sonra da ziyaretine gitmemiştir (2).

Sârende Hanım: Diğer küçük kardeşleri ile birlikte Mebruke Hanım tarafından yetiştirilmiştir (1). Bir Varna göçmeniyle evlenmiş ve 3 çocuk sahibi olmuştur (İclâl Alsan, İnci Özkan, Selçuk Alsan). Çocuklarının yüksek öğrenimlerini sağlamıştır.

Muazzez Güney: İbrahim Paşa'nın ikinci kızıdır. Hiç evlenmemiş ve terzi olarak hayatını kazanmıştır (1, 2).

Diğer erkek çocukları Süreyya, Abdüsselam ve Hasan Adil beyler hakkında ayrıntılı bilgi sahibi değilim.

Orhan Güney: En küçük oğludur. Diploması mesleğini seçmiş ve Lahey, Frankfurt i.M. ve Napoli Başkonsolosluğunda bulunmuştur (1, 2). Emekli olduktan sonra İstanbul'da vefat etmiş ve Emirgân'daki bir mezarlığa defnedilmiştir (2).

Ben de kendisini 1952 yılında Frankfurt'ta iken tanımışım. Son derece mütevazî fakat çok çalışkan bir bürokrattı.

Reşat Bey: İbrahim Paşa'nın ikinci evliliğinden olma tek çocuğudur. 1974 yılında Levent'deki evinde ziyaret edilmiş idi (4). Hayatta değildir.

Behire Hanım: İbrahim Paşa'nın üçüncü evliliğinden olma tek evlâttır. 1922 de İstanbul'da doğmuştur (2). Müzik öğrenimi görmüştür. Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrasının violonisti olan tanınmış müzik adamı Gerhardt ile evlenerek Zürich'e gitmiştir (1, 2). Bu evlilikten bir erkek çocuk dünyaya gelmiştir (2). Behire Hanım, Gerhardt'tan ayrıldıktan sonra bir süre şan dersleri vererek hayatını kazanmış ve ikinci evliliğini bir sanayici olan Ernst Mühlhaupt ile yapmıştır (2). Son birkaç yıldır Behire Hanım'dan bir haber çıkmamıştır (2). Daha önceleri yıllık tatil için İstanbul'a gelir ve Suadiye'deki evinde kalırmış. Güher Güney'den aldığım bir adrese yazdığım mektup "Zürich'de bu isimde bir sokak yoktur" damgasıyla geri geldi.

Diğer Çocukları: Güher Güney'in, annesinden duyduğuna göre Dr. İbrahim Paşa'nın oğullarından biri Amerika gezintisi sırasında bir gölde kayıkla dolaşırken devrilip boğulmuş ve hayatını kaybetmiştir. Bir diğer oğlu da Almanya'da kimya mühendisliği öğrenimi yapmış ve mezun olduğu gün, hayatın boş olduğunu anlatan bir kitabın üzerine eğilmiş durumda tabanca ile intihar etmiş olarak bulunmuş (2).

Keza İbrahim Paşa'nın 3 oğlunun 1899 yılında Etfal Hastanesinin açılışında ilk sünnet edilen çocuklar (Kemal, Süreyya ve Abdüsselâm) olduğu günlük bir gazetede haber olarak çıkmıştır (9).

Torunları:

Güher Güney: Kemal Güney ile Halise Hanım'ın izdivacından 10 Kasım 1924'de Erenköy'de dünyaya gelmiştir. (Dedesini hiç hatırlamıyor). Ailesi ile 1926'da Viyana'ya gidiyor ve 7 yaşında iken İstanbul'a dönüyor. Şişli Terakki İlkokulunu bitiriyor. Aynı anda hem Alman Lisesi Orta kısmına, hem de İstanbul Belediyesi Konservatuvarına yazılıyor. Lise öğrenimini Avusturya Lisesinde tamamlıyor. Konservatuvar öğrenimi 1956'ya kadar 11 yıl sürüyor. Mezun olduğu yıl konservatuara öğretmen olarak alınıyor ve bu görevde 41 yıl kalıyor. Ayrıca 1959'da açılan İstanbul Devlet Operasına solist olarak giriyor ve hep sahnede kalmak üzere soprano görevini 1983'e kadar sürdürüyor. Kendi isteğiyle ayrılıyor. 1976'dan itibaren Türk Musikisi Devlet Konservatuvarında şan hocalığı yapıyor ve oradan 1995 yılında emekli oluyor. Hâlen özel müzik dersleri vermekte ve yardım derneklerinde çalışmaktadır.

1948 yılında, eski Berlin Büyük Elçisi Hamdi Arpağ'ın oğlu makine mühendisi Uğur Arpağ ile evleniyor. Bu evlilikten olan oğlu Tufan Arpağ mimarlık eğitimi görüyor. Güher Arpağ 1960'da eşinden ayrılıyor. Oğlu Tufan Arpağ 1996'da vefat etmiştir.

İclâl Alsan: Sârende Hanım'ın büyük kızıdır. Hukuk öğrenimi görmüştür. Evlenip ayrılmıştır. Bir kızı vardır. Ankara'da oturmaktadır.

İnci Özkan: Sârende Hanım'ın küçük kızıdır. Hukuk öğrenimi görmüştür. Turizm Bakanlığında müsteşar yardımcılığı yapmış olan Gültekin Özkan ile evlidir, Ankara'da oturmaktadır. Bir kızı vardır.

Dr. Selçuk Alsan: 1934'de Gemlik'de doğmuştur. Annesi Sârende Hanım ve eşi 1935'de İstanbul'a gelerek Kandilli'de yerleşmişlerdir. Babası 1942 yılında vefat edince aile uzunca bir süre geçim sıkıntısı çekmiş, 1950'den sonra Sârende Hanım, babası Dr. İbrahim Paşa'dan yetim maaşı alma hakkını

elde etmiştir. Selçuk, lise öğrenimine Kabataş Lisesinde başlamış, ev nakli nedeniyle Haydarpaşa Lisesine devam ederek pekiyi derece ile mezun olmuştur. 1951'de İstanbul Tıp Fakültesine yazılmış ve 1957'de pekiyi derece ile hekim çıkmıştır. 1958'de sınıf arkadaşı Dr. Nimet Taylan ile evlenip 1959'da Amerika'ya gitmiş ve iç hastalıkları ihtisası yapmıştır. 1953'de bir oğulları dünyaya gelmiştir. 1964'de yurda dönmüşler ve 1965'de eşinden ayrılmıştır. Aynı yıl Kanada'ya giderek 1969 yılına kadar araştırmalarda bulunmuştur. 1969-71 arası Hacettepe Tıp Fakültesinde iç hastalıkları semiyoloji dersleri vermiş, 1971'de kontratı sona erdiği ve maalesef yenilenmediği için ayrılmak zorunda kalmıştır. 3 ay sonra Tubitak'a geçmiştir. O yıldan beri Tubitak'ın Dokümantasyon merkezinde uzman (hâlen baş uzman) olarak çalışmaktadır. 1984 yılında doçent olmuştur. İngilizce, Fransızca ve Rusça bilir.

Yayınları: Modern Teşhis, İlâç ve Tedavi (3 cilt, 3000 sayfa; 1984), Düşünme Kutusu I ve II (4. Baskı), Düşünme Kulesi (zekâ bilmeceleeri, 2. baskı), Matematik'in Gizli Dünyası (1997), Mavi Sevda Tapınağı (şiir, 1976). Hâlen muhtelif dergi ve gazetelerde popüler bilim yazıları ve satranç sayfaları yayınlamaktadır. Popüler bilim yazıları nedeniyle 4 defa "Yılın en beğenilen yazarı" seçilmiştir.

Nilgün Güney: İbrahim Paşa'nın en küçük oğlu Orhan Güney'in tek çocuğudur, hâlen Lahey'de yaşamaktadır.

Torun Çocukları:

İbrahim Paşa'nın 5 torun çocuğu vardır. Biri İclâl Alsan'ın kızı bir Alman ile evli olup Almanya'da oturmaktadır. Diğeri Dr. Selçuk Alsan'ın oğludur ve Amerika'da bir bilgisayar şirketinin teknik direktörü olarak çalışmaktadır ve New York'da oturmaktadır. Bir Türk öğretmenle evlidir. Üçüncüsü Güher Güney'in oğlu Tufan Arpağ'dır ve 1996'da vefat etmiştir. Dördüncüsü İnci Özkan'ın kızıdır ve Belçika'da oturmaktadır. Beşincisi Hasan Adil'in torunu olan Ayhan Gürsoy'dur.

Torun Torunu:

İbrahim Paşa'nın büyük oğlu Kemal Güney'in kızı Güher Güney'in oğlu Tufan Arpağ'ın oğlu Emir Arpağ ailede tek torun torunu olup hâlen 19 yaşındadır. Liseyi 1997 de bitirmiştir.

KAYNAKLAR

1. Alsan, Selçuk: 13.11.1996 ve 24.7.1997 tarihli mektupları.
2. Güher Güney: Kişisel görüşmeler (1997-1998 yıllarında).
3. Aykan, Tâlia Bali: Kişisel görüşme (1998).
4. Efe, Suat: Şişli Etfal Hastanesinin Tarihçesi Hakkında Yeni Bilgiler. Şişli Çocuk Hastanesi Tıp Bülteni 19, 1-4, 1985.
5. Efe, Suat: Şişli Etfal Hastanesinin Kurucusu Dr. İbrahim Paşa. Tıp Tarihi Araştırmaları No. 4, 1991:141-146.
6. Efe, Suat: Hekimlikte 46 Yıl. Şişli Etfal Hastanesi Vakfı yayını, 1995.
7. Hamidiye Etfal Hastahane-i Âlisi İstatistik Risalesi. 1900-1907.
8. Hamidiye Etfal Hastahanesi albümü. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi.
9. İlker, Faruk: İstanbul Çocuk Hastanesi Tarihi. Şişli Etfal Hastanesi Yardım Derneği yayını, 1976.
10. Kutay, Cemal: Özel Doktoru Sultan Abdülhamid'i Anlatıyor. Bahriyeli İbrahim Paşa'nın Hatıraları. Yıldız Sarayında 11 Sene. Son Havadis Gazetesinde 16-27.11.1978 tarihleri arasında tefrika edilmiştir.
11. Kutay, Cemal: Kişisel konuşmalar.
12. Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Salnâmesi. 1329-1331:138.
13. Unat, Ekrem Kadri: Türkiye'de Tıp Tarihi Öğretimi. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dergisi 13, 4, 1982: 458-465.

ZUSAMMENFASSUNG

Dr. Ibrahim Pascha wurde im Jahre 1861 in Istanbul geboren. Er besuchte die Grund- und Mittelschule in Beylerbeyi und das militärische Gymnasium in Soğukçeşme (Istanbul). Danach hat er Medizin studiert und 1888 wurde Arzt. Nach der Promotion war er in Bonn um eine Fachausbildung über Bakteriologie zu machen. Nachher arbeitete er weiter in Berlin über Bakteriologie und Kinderheilkunde. Seine Lehrer waren in Bonn Prof. Schultze, Prof. Finkler, Dr. Kruse und in Berlin Prof. Robert Koch und Kinderarzt Prof. Baginsky. Nach der Fachausbildung in den Jahren

zwischen 1893 und 1896 kehrte er zurück nach Istanbul. Er wurde als Bakteriologe im militärischen Marienenzentralhospital in Istanbul ernannt.

Im 12. Februar 1898 wurde Dr. Ibrahim Bey telegraphisch nach Yıldız Serail gerufen um 8 Monate alte, kranke Tochter vom Kaiser Abdulhamid II zu konsultieren. Nach der Untersuchung bestätigte er die von Serail-Ärzten gestellte Diagnose Diphtherie und sagte dem Kaiser, dass die Prognose sehr ungünstig wäre. Das Kind starb nämlich am Nachmittag desselben Tages.

Nach 5 Tagen wurde Dr. Ibrahim Bey wieder in den Serail gerufen. Abdulhamid II sagte, dass er ihn als ein guter Arzt sehr schätzte und deswegen wollte bitten, um Hilfe einer neu aufgetauchten Frage zu lösen.

Abdulhamid II erzählte, dass er im Schlaf einen Traum erlebt hatte, wo seine verstorbene kleine Tochter von ihrem Vater nach etwas Wasser verlangen hatte. Der Vater meinte, dass seine Tochter von ihm eine fromme Stiftung erbeten hätte. Daraufhin dachte er im Namen von Hatice Sultan eine Moschee erbauen zu lassen. Er wollte nun wissen, ob Dr. Ibrahim Bey dieselbe Meinung wäre.

Dr. Ibrahim Bey antwortete mit Kühnheit, dass es in Istanbul sehr viele Moscheen gibt, aber es fehlt im Osmanischen Reich ein Kinderspital. Es wäre viel nützlicher eine Kinderspital zu gründen, als eine Moschee.

Abdulhamid II war damit einverstanden und beauftragte ihn für diese Aufgabe. Nach einem Jahr wurde die erste türkische Kinderspital fertiggestellt und im 5. Juni 1899 eingeweiht. Damals war Dr. Ibrahim Bey 38 Jahre alt. 1903 wurde er Pascha.

Im nächsten Jahr (1999) wird das 100. Jahr vom Kinderspital gefeiert. In diesem Zusammenhang habe ich über den Familienstand von Dr. Ibrahim Pascha nachgeforscht.

Dr. Ibrahim Pascha hatte drei mal geheiratet. Von seinen 15 Kindern lebt noch eine Tochter aus der dritten Ehe, die 75 Jahre alt ist und Musik studiert hat. 1 Enkel und 4 Enkelin sind noch im Leben. Von diesen sind 2 Juristen, 1 Arzt, 2 Sopran. Der Urenkel hat 1997 Habitur gemacht. Die älteste Enkelin ist eine bekannte Sopran Güler Güney 73 Jahre alt und führt immer noch ihre musikalische Tätigkeit als Lehrerin weiter. Der bekannte und sehr intelligente Enkel Dozent Dr. med. Selçuk Alsan ist in Ankara tätig.

Von seinen Söhnen hatten manche Diplomatie, manche Chemie studiert und nur der eine von ihnen war Oberst.

Wir wissen genau, das Dr. Ibrahim Pascha im Friedhof Nakkaşbaba (Beylerbeyi-Istanbul) beerdigt war. Sein Todesjahr waere nach Erklaerung von Güher Güney 1924 oder 1925.

Der bekannte Historiker Cemal Kutay gibt das Todesjahr von Dr. Ibrahim Pascha 1938 an.